

“En het geschiedde, toen de koning hoorde de woorden van de boekrol van de Tora, dat hij zijn kleren scheurde.”

In onze tijd zouden we zeggen: toen de koning dit hoorde, trok hij zich de haren uit het hoofd.

We zijn een kroning en een week verder en weer gaat het over een koning. Maar hier zijn wij getuigen van niets minder dan een revolutie. Deze gebeurtenis zet alles op zijn kop, schokt de gehele gevestigde orde en zet alles in beweging. Let op, we hoorden een verhaal, geen feitenrelaas. Een verhaal dat is verteld en uiteindelijk is opgeschreven nadat meerdere dramatische gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. De val van zowel het Noordrijk Israël als het Zuidrijk Juda, de verwoesting van de tempel in Jeruzalem, de balingschap van de elite, de ondergang van het Assyrische rijk, de vestiging van een nieuwe politieke orde door de Perzen, de terugkeer naar – en de moeizame wederopbouw van – Jeruzalem.

Alhoewel ons verhaal van vandaag zich afspeelt vóór al deze gebeurtenissen, staat ze toch in die context. Er moet iets veranderen. Een hele rij koningen heeft over Israël geheerst. Wijze koningen, verlichte en onverlichte despoten. Meer en minder afhankelijk van de sterke hand en wil van omliggende rijken. De gewoonten van die rijken overgenomen en zo de eigen identiteit en waarden en normen vergeten. Het verbond met de NAAM, Ik-Zal-Er-Zijn, veronachtzaamd. Ik-Zal teruggebracht tot één van de velen in het Pantheon van goden.

Dan komt er een koning op de troon, een kind nog, die in zijn achttiende regeringsjaar opdracht geeft om het oude heiligdom van Ik-Zal een opknapbeurt te geven. Een grote schoonmaak. En zoals dat gaat bij opknapbeurten en de grote schoonmaak: er wordt een ontdekking gedaan. Op dit moment ondergaat de tempel van het Nederlandse Staatsbestel, het Binnenhof, zo'n opknapbeurt en een groep archeologen staat klaar om de schatten die het gebouw zal prijsgeven, in veiligheid te brengen. Daar hoopt men erop het graf van Johan van Oldenbarnevelt te vinden. Toen in Jeruzalem vond men een boekrol. Een boekrol van de Thora. Wat in die boekrol staat wordt de koning voorgelezen en die begrijpt dat alles wat hij en zijn voorgangers gedaan hebben, ver weg is van waar het werkelijk om gaat, wat er echt toe doet. En hij trekt zich de haren uit zijn kop!

En wat is het dan, wat er echt toe doet? Wat wordt telkens veronachtzaamd en overschaduwd door andere zaken die blinken en schitteren, die ons verheffen boven onszelf, die ons kapen en van ze afhankelijk maken, die ons leiden in slavernij? Het is die enige ware, atypische, over wie we niet kunnen ophouden te spreken, te denken en ja, te zingen, in duizend toonaarden.

In ons verhaal wordt hij de NAAM genoemd, analoog aan het Joodse gebruik om die naam niet uit te spreken. En juist door de NAAM niet uit te spreken staat hij in ieders geheugen gegrift. Het is de naam die staat voor *er zijn*, er zijn voor elkaar. De naam van: heb elkaar lief, van: wat je doet voor de minste mens doe je voor mij, van: heb lief de vreemdeling die is als jij. Door die naam niet uit te spreken is het de roze olifant in de kamer, verpletterend aanwezig, niet te vermijden, ongemakkelijk op vele momenten, niet tastbaar, niet zichtbaar, maar nooit ver weg. Een stem in je hoofd. Die NAAM staat niet voor een mens, een persoon, een entiteit. Niet iemand die hoog in de hemelen troont met engelen aan zijn voeten. Niet degene die jou naar eigen luim goed of kwaad als lot geeft.

Deze naam staat voor een manier van leven, een program, een idee, een wonderlijk goed idee. Een droom, misschien zelfs een utopie. Wat zou het. Een utopie wordt niet minder waardevol door de

wetenschap dat deze onbereikbaar is. Het is de weg ernaartoe die ons gaande houdt. De weg naar brood en recht en waardigheid en liefde voor al wat leeft. Alles beter dan al die andere zaken die ons willen verleiden. Zij zijn het tegenovergestelde van een utopie, een dystopie. We komen van een kouwe kermis thuis als we achter hun muziek aangaan.

Kortom, dat wat koning Josijahoe, bij velen beter bekend onder de naam Josia, werd voorgelezen is de weg naar echt leven. Het doel wordt gesteld, de boekrol zal de nieuwe constitutie zijn. Plechtig wordt deze afgekondigd en verbindend verklaard. Het feest kan beginnen, maar voor hoelang?

Bij lezing van het verhaal moest ik onwillekeurig denken aan een ander verhaal uit ons grote boek. Een verhaal over Paulus in Athene. Ik heb het over Handelingen 17. Paulus heeft wat door Athene gestruind en gezien dat de Atheners voor elk probleem in het leven een god hebben en daar een altaar voor hebben opgericht. Maar ze waren desalniettemin tot de conclusie gekomen dat ze de niet geringe kans liepen dat ze er één over het hoofd hadden gezien. En als ze nou juist diens toorn zouden opwekken? Ze hadden daarom ook een altaar opgericht voor die onbekende god. Als Paulus met de Atheners komt te spreken over de God waarvan hij vindt dat hij een hoofdletter verdient, doet hij iets wat in marketingtermen geniaal is. Hij vult het probleem in met zijn oplossing: die jullie vereren zonder te kennen, die kom ik jullie verkondigen. Hij heeft zijn gehoor direct te pakken. Hij zegt, ik citeer: *De God die de wereld gemaakt heeft en alles wat die bevat, de Heer van hemel en aarde, woont niet in tempels die door mensenhanden gemaakt zijn. Ook laat Hij zich niet door mensenhanden bedienen, alsof Hij iets nodig had, want zelf geeft Hij aan allen leven en adem en alles. Uit één mens heeft Hij heel het mensenvolk gemaakt om overal op aarde te wonen. Hij heeft bepaalde tijden vastgesteld en hun woongebieden afgegrensd, met de bedoeling dat ze God zouden zoeken en Hem wellicht tastenderwijs zouden vinden; Hij is immers niet ver van ieder van ons. Want door Hem leven wij, bewegen wij en zijn wij; zoals ook enkele van uw dichters hebben gezegd: Wij zijn van goddelijke afkomst. Als we dus van goddelijke afkomst zijn, moeten we niet denken dat het goddelijke overeenkomt met goud, zilver of steen, met producten van menselijk ambacht en menselijke verbeelding. Zonder te letten op die tijden van onwetendheid zegt God nu de mensen aan dat ze zich moeten bekeren, allemaal en overal.*

Van wat moeten we ons bekeren? Van de gedachte dat wat in 2 Koningen de NAAM genoemd wordt, te vinden is in tempels, bediend wil worden, of te vinden is in materie hoe blinkend en duur ook. Niet ik, niet jij, maar wij. *Wij* zijn van goddelijke afkomst, zegt Paulus tegen de Atheners. De NAAM is niet los verkrijgbaar. Het is de optelsom van jij en jij en jij en jij en ik. Van ons vermogen om voor elkaar zo goed als een god te zijn. Van ons vermogen om weg te trekken uit welke slavernij ook naar een goed wijd land.

We stuiten hier op een probleem, want hoeveel troost is er te vinden in een NAAM die aanzet tot wegtrekken uit de status quo. De geriefelijkheid van de vleespotten, de duidelijkheid van de slavernij, de dempende werking van verslaving. Wat biedt een God als een program ons als we ons klein voelen, onzeker, onmachtig, kwetsbaar, eenzaam. Als mensen wegvallen uit onze kring, de wereld kleiner wordt, we het grootste deel van het leven achter ons hebben? Wat betekent de droom van vrede en gerechtigheid en brood genoeg als de wereld in brand staat, als dictators en zieke geesten de wereld tot een hel maken? Waar kan ik terecht als ik het niet meer weet, als vrijheid me angstig maakt, als alles wat ik gehoopt heb in duigen valt? Bij een idee? Bij een program? Toe nou!

Psalm 91: *Wie woont onder de hoede van..... Wie overnacht in de schaduw van God almachtig. Mijn toevlucht ben je, mijn vesting. Hij houdt alle kwaad van je af, Hij neemt je onder zijn hoede. Bij nacht en ontij heb je niets te duchten....* Kijk, dat is troost, daar kun je terecht. Het staat er toch.....? Maar het blijft stil. Het wordt avond en morgen, een nieuwe dag. Het blijft stil. Geen teken aan de hemel, geen stem, geen kwartels en geen manna. Geen water uit de rots. Enkel stilte. Maar, er moet toch iets? Ik voel het, ik droom het, ik wil het!

De wens is de vader van de gedachte. Nee, de Vader (hoofdletter V) denken is de wens. Pas op, voor je het weet zit je verstrikt in de netten van de vogelaar uit dezelfde Psalm 91. Mag ik dan niet dromen? Mogen? Ja, moeten zelfs. De droom, de utopie moet levend worden gehouden. Die is de aanzegging en bemoediging voor een menselijker mens zijn. Die boekrol bevat een weg ten leven en de brandstof om die weg te gaan.

Maar zoals met iedere weg naar een gesteld doel, lopen we het risico de weg kwijt te raken. Onderweg heb je dus een paar zaken nodig. Iedere automobilist weet dat. Een kaartlezer of liever nog een aardige mevrouw of meneer onder je dashboard die niet kwaad wordt als je verkeert gaat. En vangrails links en rechts als je echt van het pad af dreigt te raken. Op de weg van het leven zijn die vangrails enerzijds je sociale context. Je geliefde, je familie, je vrienden, kortom je reisgenoten. En anderzijds jouw persoonlijke, zelf vormgegeven kijk op het leven. Dat waar jij voor gaat, wat je inspireert, in beweging zet. Levensbeschouwing is een goed woord voor dat alles. Beide vangrails heeft een mens nodig om op weg te blijven.

Nog twee weken, dan is het Pinksteren. Het feest van de Geest. Heilige Geest. Kan dat iets anders zijn dan de vrolijke voortgang op die weg naar een nieuwe wereld? Een stoet van mensen dromend op weg? Pinksteren is niets anders dan het feest van de scheiding der machten. Tussen doem en droom. Doem is negatief collectief bewustzijn. Haar ruimte de hel. Droom is positief collectief bewustzijn. Heilige Geest. Haar ruimte de hemel. De hemel op aarde eerst maar eens. Doem of droom? Of anders gezegd: om het even of onverwisselbaar uniek? Die vraag wordt aan ieder van ons gesteld en ook aan ons hier samen.

Daarom als je troost nodig hebt, hef je blik dan niet omhoog. Maak van een Psalm geen wiegelied dat je in slaap brengt. Kijk opzij, daar staat een mens als jij. Net zo onzeker, net zo bang, net zo wanhopig, net zo vol hoop. Kijk opzij. Doe het eens. Nu, hier, we zitten hier samen in. We zijn er voor elkaar. Wat blijft er over als we dat niet zouden doen? We zijn er om elkaar te troosten, bemoedigen, aan te sporen, terug te roepen, aan te spreken als het moet. Geloofsgemeenschap. Geloof waarin? In elkaar toch vooreerst? Alles daarachter? Daar waar we alleen over kunnen stamelen? Dat wat zich slechts voelen laat? Het mag er zijn. Ik kan er niets over zeggen. Ik weet er niets van.

Maar...

*Nooit hoorden wij andere stemmen dan de onze.
Noot waren er handen die doen wat handen niet kunnen.
Nooit andere, goddelozer mensen dan wij.*

*Maar er was daglicht,
Alle dagen, wat ook gebeurde.
Alsof wij liepen over een onzichtbaar weefsel,
boven de afgrond gespannen, dat niet scheurde.*

*Nooit werd iemand weggetild uit de tijd.
Maar soms even, wordt lijden opgeschort.
Of dragen mensen het samen.
Zo zouden wij moeten leven.*